Timișoara, 1895. Anul II. Nr. 151. Sâmbătă în 8 (20) Iuliu.

DREPTATEA

Apare în fie-care ḑi de lucru la amiaḑi.

Prețul 10 fl. pe an (pentru străinătate 37 frci.) — **Numeri singuratici 5 cr. — Tacsa de inserțiuni:** 1 cm.□1 cr., plus 30 cr. timbru.

Redactor responsabil: **Dr. George Candrea.**

Redacțiunea și Administrațiunea: Timișoara, cetate strada Zápolya (Temesvár, Festung, Zápolyagasse,) Nr. 41 **Telefon** (linia de stat Viena, Budapesta, Arad) Nr. 4.

Inmormêntarea Generalului Doda.

— Raport special. —

Caransebeș, 19 Iuliu n.

Ḑiua în care grănițerii și cu dînșii poporul român aveau sĕ se despartă pentru vecinicie de acela pe care l'au iubit și stimat, a sosit cu mult mai iute de cum inima și sufletul nostru ar fi dorit.

O agitație esplicabilă s'a înstăpânit deci în spiritele cetățenilor din orășelul Caransebeș, care a avut, fără deosebire de naționalitate, cele mai înalte considerațiuni de stimă față de regretatul general.

Încă des de dimineață din ḑiua înmormêntării publicul se îndreptă rênduri-rênduri spre strada Orșova, unde se află modesta locuință a generalului, pentru a-și luá de la dînsul cel din urmă adio.

În odaia din stânga cum întri în antișambra acestei locuințe fără pretenție, doarme somnul veciniciei bĕtrânul general. Deoparte și de alta a catafalcului ard făclii, ear' sicriul abia se mai poate vedè de mulțimea coroanelor de flori. La picioarele sicriului se află insigniile de general, ear' pe lângă păreții odăii sunt așeḑate coroanele de la diferitele corporațiuni. Eată câteva din *coroanele* depuse pe sicriul defunctului:

1. Episcopul Nicolae Popea — „vrednicului general Traian Doda".
2. Corpul oficerilor din Caransebeș.
3. Beamten-Verein — „Seinem verdienstvollen Gönner".
4. Profesorii institutelor diecesane din Caransebeș — „marelui bărbat al națiunei".
5. Societatea română de lectură — „demnului membru Traian Doda".
6. Comunitatea de avere — „prea iubitului ei prim-președinte".
7. Titu și Roza Hațeg — „lui Traian Doda".
8, Românii din Biserica-albă — „marelui general".
9. Românii din Orsova. — „În veci nu te vom uitá! Valorosului bărbat al națiunei române și neobositului binefăcĕtoriu al poporului severinean".
10. Românii din Mehadia.
11. Reuniunea agronomică din Caransebeș — „demnului membru Traian Doda".
12. Cornelia și Alecsandru Zunia, — „iubitului nostru unchiu".
13. Familia A. de Popescu — „ilustrului General".
14. Vincentiu Babeș și familia — „Generalului Traian Doda, amicului intim prea iubit și ne uitat".
15. Redacția foaiei „Tribuna" din Sibiiu „marelui român și bravului general Doda" (pe pântlice tricolore).
16. „Dreptatea" — „Generalului Traian Doda".
17. Preoțimea română din tractul Caransebeș — „Marelui român și nebiruitului General Traian Doda" (pe pântlice tricolore)
18. „Mult iubitului nașiu" — dela multămitorii fini Maria și Iosif. Băcilă.
19. Cetățenii orașului Caransebeș — „Bine meritatului lor concetățan".
20. Alesandru Mocioni — (flori artificioase.)

Scurt înainte de începerea serviciului funebral s'au presentat trupele cari sunt staționate în Caransebeș și cari au constat din două batalioane de infanterie din regimentul Nr. 43 în frunte cu musica regimentului Nr. 61., fiind comandate de locotenent - colonelul Hannel.

În curte și pe stradă lumea stă îngrămădită și așteaptă cu nerăbdare punerea în mișcare a conductului. În fine se aude vocea sonoră a capelanului administrant, din curte se zărește fumul de făclii, ear' locotenent colonelul Hannel înțelegênd momentul, comandă: atenți! Înainte ies preoții opt la numĕr conduși de Archimandritul Părintele Musta, în urmă urmează sicriul care a fost ridicat din locuință de patru codreni puși în serviciul comunității de avere. După-ce acestia au așeḑat sicriul în carul mortuar, se aude încă odată vocea locotenent colonelului, se bate de vr'o câteva-ori toba și inmediat după aceasta conductul respectabil se pune în mișcare.

Drumul și ordinea pe care a luat conductul l'am arĕtat în programul publicat ieri din acest incident. Urmează sĕ spunem aci, că ordinea a fost păzită de pompierii orașului, cari au fost foarte prevenitori în toate privințele față de public. După sicriu au urmat imediat rudeniile apoi, oficerii cari n'au luat parte la ceremonie în frunte cu generalul pensionat Seracin.

Dintrĕ delegațiuni voiu amintí pe următoarele:

Comunitatea de avere din Caransebeș sub conducerea președintelui Ilie Curescu.

Representanța orașului Caransebeș sub conducerea primarului Ludovic de Szivos.

Representantul comitatului Caraș Severin, dl vicecomite *Béla Litsek.*

Deputații dietali *Petru Vuia* și *Béla Szende.*

Casina română din Caransebeș sub conducerea președ. Ioan Topal.

Reuniunea femeilor române din Caransebeș sub conducerea doamnei presidente Balan.

Corpul profesoral de la institutele diecesane din Caransebeș.

Reuniunea agricolă din Caransebeș.

Delegațiunea românilor din Arad, stătătoare din domnii Truța, Ciorogariu, Mangra, Petrovici.

Reuniunea funcționarilor din Caransebeș.

Pompierii din Caransebeș, cari au avut bunavoință a grijí și de susținerea bunei ordine.

Oficerii garnisoanei în frunte cu Escelența sa domnul general de divisiă Teodor cavaler de Seracin.

Trupele consignate și stătătoare din două batalioane de infanteriă din regimentul Nr. 43. în frunte cu musica regimentului Nrul 61., au fost comandate de locotenent-colonelul *Hannel.*

Din România două delegațiuni: Turn-Severin și Tîrgu-Jiului.

De pe cele mai multe locuințe, pe unde aveá sĕ percurgă conductul, fâlfâiau stindarde de doliu, cu deosebire în strada unde se află generalul astfeliu de flamure se puteau vedè pe fie-care locuință. Lampioanele electrice cari în decursul traversărei conductului au fost puse în funcțiune, erau asemenea îmbrăcate în doliu.

În fine conductul ajunge la biserica cu hramul sântului Ioan, unde serviciul funebral a fost sĕvĕrșit cu deosebită ceremonie de P. S. Sa episcopul Popea, care a întimpinat la ușa bisericei remășitele terestre ale înaltului defunct.

Cu deosebire a contribuit mult la înălțarea nimbului ceremoniei acesteia chorul Lugoșenilor.

În biserică părintele Archimandrit Musta a ținut o vorbire, în care a accentuat momente etice din vieața reposatului, și apoi la aceste a adus și vr'o câte-va schițe biografice, așa după-cum le-am publicat și noi la timpul sĕu. Cuvêntarea a lăsat publicul de tot rece.

După finirea serviciului funebral sicriul a fost earăși ridicat de codreni din biserică și adus în cimiteriu, unde s'a sĕvĕrșit serviciul așeḑării în mormênt. Locul în giurul criptei în formă de semicerc erá ocupat de codrenii cari țineau în mâni coroane dedicate memoriei generalului.

După serviciul așeḑării în mormênt rostește Dl. asesor consistorial Ioan Ionaș următoarea potrivită

Cuvêntare:

Onorat Public!

Ne-am adunat lume multă, ne-am adunat în mare ținută la o serbătoare mare, dar' nu la serbătoare de bucurie, ci la serbătoare plină de jele și de durere.

Ne-am adunat sĕ petrecem pe generalul

Foișoara „Dreptății".

Generalul Doda.

— Amintiri. —

A dispărut una dintrĕ cele mai impunătoare figuri ale vieții noastre naționale!

Un erou laureat, un patriot însuflețit, un spirit luminat și un caracter antic a apus cu moartea generalului Doda.

El a fost unicul dintrĕ bărbații nostri conducĕtori, de care n'a cutezat nici când sĕ se apropie uricioasa, dar' prea mult usitata armă a luptelor noastre de partid: calumnia și minciuna; la mormêntul lui amuțesc toate pasiunile, toate certele și întreg neamul românesc se 'ntâlnește într'o singură simțire, în adânca durere pentru perderea marelui sĕu fiu.

Este o mângâiere pentru noi în aceste ḑile grele, că putem constată aceasta și din ținuta organelor presei noastre, de regulă atât de certate și desbinate.

Dar' tot cele ce le cetim în foile românești din incidentul morții generalului Doda, în altă privință trebue sĕ ne îngrijească și întristeze.

Națiunea perde pe unul dintrĕ cei mai mari și binemeritați conducĕtori ai sĕi, pe unul, al cărui nume cu mândrie l'am pronunțat, și presa noastră, care de multe ori a făcut semiḑei din esistențe dubii, din câți-toți trași-împinși, nu este în stare a dá cetitorilor sĕi o schiță biografică cât de modestă despre un bărbat, care d'abiá ieri-alaltă-ieri a sĕvĕrșit fapte glorioase și neperitoare!

Se reproduc 2—3 scrisori ale decedatului, publicate în gazete înainte cu câțiva ani, se traduc niște date dintr'un șematism militar, — și apoi s'a gătat cu toată știința noastră!

Vedem în aceasta un semn trist al timpului. Vedem cât de puțin urmărim vieața bărbaților nostri adevĕrat mari, cât de puțin cunoaștem activitatea lor și cât de puțin învĕțăm din faptele lor.

*

Dar' sĕ nu fim nedrepți.

Fost'au mulți între noi, cari de ani de ḑile insistau pe lângă generalul Doda, sĕ le pună la disposiție date exacte pentru scrierea biografiei sale, și n'au reușit. „Könnt Ihr meinen Tod nicht erwarten?" — Ich bin ja nicht der *Scudier!*"

Acesta a fost rĕspunsul ce l'am primit de repețite-ori, când îl rugam în persoană sĕ-mi dee material biografic.

Scudier a fost comandantul corpului de armată din Timișoara, cărui i-s'a ridicat încă în vieață un falnic monument în parcul Timișoarei. Despre acest general, încurcat mai târḑiu într'un proces sensațional cu „Deutsches Volksblatt", Doda nu aveá opiniunea cea mai bună.

Vĕḑênd că repețitele mele rugări remân fără resultat, la anul 1888 m'am folosit de o apucătură jurnalistică și l-am amenințat că — cerêndu-mi-se din toate părțile biografia — voiu fi necesitat a aduná eu însu-mi materialul și a compune biografia după cum voiu putè.

Generalul mi-a rĕspuns inmediat, că la nici un cas sĕ nu fac aceasta, pentru-că nime nu-i va putè descrie vieața cu exactitate, fără de materialul de care numai dînsul dispune.

Scrisoarea aceasta o păstrez și astăḑi. Se termină cu promisiunea, că generalul se va îngrijí însu-și, ca biografia sa mai târḑiu sĕ se poată scrie cu toată esactitate.

După cât știu, s'a și îngrijit și a pus în ordine toate hârtiile sale, așa în cât putem sperá, că preste scurt timp memoriile sale, cari vor fi comori neprețuite pentru istoriografii nostri, se vor dá publicității.

Am făcut amintire de o scrisoare a generalului.

Resfoind astăḑi hârtiile câte le am de la dînsul, din nou mi-a bătut la ochi marea deosebire ce erá întrĕ manierele lui în comunicațiunea personală și în corespondență.

Doda în lumea care nime n'o cunoaşte şi la locul de unde nu mai este întoarcere.

Ne-am adunat la înmormêntarea bărbatului, carele a deşteptat simţul naţional în acest colţ de ţeară, a bărbatului în care s'au concentrat toate aspiraţiunile noastre, carele a fost idealul nisuinţelor noastre.

Generalul Traian Doda a fost binemeritat ca militariu şi ca cetăţean.

Activitatea sa în sfera militară se începe cu eşirea lui din academia militară în anul 1842 şi ţine până în toamna anului 1872, când dînsul se retrage din serviciul militariu.

Ca militariu dînsul percurge repede treptele ierarchiei militare până la general, şi prin cunoştinţele sale, prin activitatea, prin hărnicia şi vitejia sa dovedită în cele mai critice împregiurări, îşi câştigă simpatie şi respect la cameraḑii săi, încredere şi recunoştinţă la superiorii săi şi la locurile cele mai înalte.

Activitatea sa ca cetăţean începe după desfiinţarea confiniului militariu în toamna anului 1892 şi cu instituirea comisiunii pentru desdaunarea servitutelor, ce le aveau militarii la păduri şi munţi.

În aceasta comisiune Doda este spiritul conducĕtoriu.

Stăruinţei sale este de a se mulţămí, că desdaunarea s'a făcut în mod favorabil pentru fostii militari, dându-li-se acestora partea cea mai mare din munţi, şi asecurându-li-se astfeliu esistenţa.

După terminarea acestei opere, la anul 1879 generalul Doda devine preşedintele comunităţii de avere acum înfiinţate şi o conduce, în decurs de 8 ani, cu activitate neobosită, cu zel şi cu desinteresare proprie numai lui.

Activitatea lui politică, care îl ridică la importanţa cea mare politică, merge paralel cu activitatea pentru comunitatea de avere.

În Decembre, 1873, dînsul păşeşte de candidat pentru deputat dietal în cercul nostru, al Caransebeşului, cel mai mare cerc electoral din toată ţeara.

Cuvêntarea sa, în carea îşi desvoaltă programul, produce sensaţie prin formă şi cuprins.

El se dechiară de candidat al partidului naţional-român.

În urmarea aceasta el devine atăcat în foile contrare şi se vede silit a se apĕrá la autorităţile militare superioare într'un memorand voluminos, scris cu mare vervă, care memorand s'a luat la cunoştinţă cu multă plăcere în cercurile cele mai înalte.

Ca deputat al cercului nostru electoral în decurs de 14 ani Doda ne-a representat cu cea mai mare demnitate, luând parte la toate acţiunile politice naţionale.

În aceasta calitate dînsul a întimpinat multe atacuri, dar' totdeauna a eşit învingĕtoriu.

În anul 1887 cu ocasiunea alegerii de deputat pe un nou period, dînsul a fost singurul deputat naţional ales.

Astfeliu devenind el unicul representant al poporului român de aproape 3 milioane, îşi ţine de datorinţă pariotică şi naţională sĕ adreseze dietei memorabila epistolă din 10 Octobre 1887, în carea descriind situaţia politică, dechiară, că nu participă la desbaterile legislaţiunei, dar' nici mandatul nu şi-l depune.

Apelul făcut către alegĕtori, ca sĕ se pronunţe asupra acestui pas, serveşte de pretext spre a-i face proces politic, care proces se suprimă mai târḑiu la propunerea guvernului.

Aici se încheie activitatea publică a ilustrului nostru bărbat, pentru-că în anul 1886 el cade jertfă unui morb greu.

Suferinţele acestui morb îi consumă corpul, dar' îi lasă spiritul neatins până la finele vieţii.

Generalul Doda a fost un suflet nobil, un caracter tare ca ferul şi curat ca aurul.

El şi-a pus sufletul pentru tron şi patrie, pentru poporul din al cărui sin a eşit.

El a deşteptat simţul naţional la fostii militari, el a ridicat flamura românismului şi a purtat-o spre fala şi mândria noastră.

Astăḑi privirile întregei ţeri se îndreaptă spre Caransebeş, astăḑi ochii Românilor din toate unghiurile se ţintesc spre acest sicriu.

Sĕ dovedim, că Doda n'a murit, că spiritul lui trăeşte între noi!

Sĕ ne închinăm naintea acestui sicriu păstrând cu pietate memoria lui Doda, urmând faptelor sale şi ţinênd tare la devisa „Drep-tate şi legalitate“ Amin!

*

O potrivită şi pătrundĕtoare cântare ocasională din partea corului Lugoşenilor încheie aceasta sĕrbare jalnică. Trupele consignate au anunţat aceasta prin o salvă dată în onorul generalului.

Dacă ar fi sĕ judec după impresiunea pe care ni-a lăsat-o înmormêntarea lui Doda, atunci am putè-o caracteriză prin doauĕ cuvinte: ea a fost *respectabilă*, dar' nu *imposantă*.

Stambulov pe catafalc.

Sofia, 19 Iuliu.

Eri dimineaţă cadavrul lui Stambulov a fost îmbalsamat, apoi îmbrăcat în haine negre şi aşeḑat pe catafalc. Pe pept îi sunt aşeḑate mânile cruce, în loc de partea primă a mânilor re-apar din mânecile rocului numai manşetele goale. În butul grozavelor suferinţe trăsĕturile feţei nu s'au schimbat; faţa e palidă, dar' şi acum represintă acea neînfricată energie şi dor de fapte cari l'au caracterisat în vieaţă.

Cadavrul şi 'l poate priví jalnica familie esclusiv de al ei, şi după-ce guvernul a luat de mai nainte cunoştinţă despre refusul oricărei dispoziţiuni oficiale, nici n'a dispus nimica pentru aşeḑarea catafalcului în oarecare edificiu public. Pe cosciug o singură cunună se află. E cununa întristatei vĕduve, carea cu lacrimi în ochi se roagă îngenunchiată lângă catafalc. În jurul catafalcului se mai află mama lui Stambulov, fratele sĕu şi copiii, apoi dr. *Keratimov* şi *Ivanov,* fostul secretariu general al mortului.

În jurul casei e o linişte profundă; interesarea publicului faţă de grozavul atentat se pare că cu moartea victimei s'a terminat. *Înmormêntarea va fi Sâmbătă după amiaḑi la 2 oare,* pre când se aşteaptă sosirea multor deputaţiuni din provincie. Împregiurarea aceasta face situaţiunea serioasă, căci guvernul nu voieşte înmormêntare sgomotoasă, şi esistă temerea, că *daca vor sosí multe deputaţiuni, escesele şi turburările de strade nu vor putè fi evitate.*

La vĕduva lui Stambulov sosesc adresele de condolenţă cu ridicată; între alţii a condolat ducele de Wales, regele şi guvernul României, guvernul Angliei, etc. — Împĕratul-reg austro-ungar, şi oficiul sĕu de esterne, apoi *sultanul* şi guvernul turcesc condolase deja la prima veste despre atentat. A condolat şi dumnealui din Karlsbad.

Amĕnunte despre atentat. Un martor ocular demn de creḑĕmênt povesteşte unui raportor întreg decursul atentatului, din care estragem momentele până acum necunoscute:

Stambulov când ucigaşii l'au atacat şi şi-au îndreptat jataganele de-adreptul asupra capului, şi-a ridicat ambe mânile spre a-şi apĕrá capul de lovituri. Astfeliu s'a întêmplat apoi, că manile i-le-au dărăbuit în strictul înţeles al cuvêntului. — Denotă o fabuloasă tărie de suflet din partea lui Stambulov, că în butul cruntelor tăieturi *şi-a ţinut mânile asupra capului până la sfêrşit.* — De şi şi-a prins în mâni loviturile, totuşi în cap a primit *douĕsprezece* răniri grave, ear' faţa dreaptă de la ochiu până la gură 'i e despicată de tot.

Ulterior se constată, că *Guncio,* fidelul servitoriu al lui Stambulov, *a primit în pept şi un glonţ de revolvĕr,* după care a căḑut la pămênt, dar' cu sforţarea tuturor puterilor s'a ridicat earăşi şi a luat la goană pe unul dintre ucigaşi. Tocmai când a fost pus mâna pe acesta, a *primit pe dinapoi o teribilă tăietură cu sabia.* După aceasta a căḑut earăşi la pămênt.

Lovitura aceasta e marele semn de întrebare al cestiunei. Căci acum e lucru constatat deja în mod autentic, că lovitura a fost aplicată din partea unui poliţist de rang superior şi că numai acesteia are sĕ-şi mulţumiască ucigaşul scăparea.

Când Kuncio a căḑut la pămênt, gendarmii l'au înhăţat numai decât şi l'au dus la poliţie. Pe drum sĕrmanul om strigă în continuu: *„Lăsaţi-mĕ sĕ prind de ucigaşii stăpânului meu!“*

Pe Stambulov însuşi au voit sĕ 'l transporteze la spitalul poliţiei, dar' diplomaţii străini, cari alergaseră din Union-club, au împedecat sĕvêrşirea acestei fapte barbare. Aceasta a fost adevĕrată norocire pentru Stambulov, căci *spitalul fiind foarte departe de la locul întêmplării,* de sigur ar fi murit pe cale în urma scurgerei sângelui. (Locuinţa proprie a lui Stambulov erá numai la câţiva paşi de la locul crimei.)

A doua victimă a atentatului. Servitoriul *Kuncio* Todorov pe care'l rănise inspectorul de poliţie *Marcov, a murit deja eri în urma ranelor primite.*

În Sofia se spune de tot altceva despre moartea dînsului. Afară de *Petcov, servitoriul Kuncio a fost unicul martor principal al atentatului.* A vĕḑut, cine au fost ucigaşii, ba în apĕrarea stăpânului sĕu s'a şi luptat cu ei. Kuncio ar putè sĕ spună şi aceea, că oare *Marcov* rănitu-l'a din eroare, ori intenţionat, şi astfeliu *s'ar putè dovedi, că fost'a poliţia tândală, ori complice?* Ear' aceasta n'a fost permis sĕ se întêmple, şi astfeliu a fost foarte de dorit, ca servitoriul sĕ meargă pe urmele stăpânului sĕu. Deci *Kuncio* Teodorov, *ale cărui rane eri erau încă neînsemnate,* ba conform buletinelor oficioase nici n'a fost rănit, *aḑi a murit repentin în casamata* poliţiei . . .

Aceasta o şoptesc prin Sofia, şi aceasta o strigă în gura mare amicii lui Stambulov. Caracteristic e, că partea cea mai mare a poporaţiunei sustine versiunea aceasta.

Vorbiá pururea în ton de comandă, numai cu frase scurte, apăsând bine pe fie-care cuvênt.

Generalul Doda a fost fără îndoială un bărbat, care a rostit foarte puţine cuvinte superflue. Ascultându-l, credeai că pronunţă tot atâtea sentenţe, ce nu se pot apelá.

Simţiai, că vorbeşte un general, şi ori a fost cătană, ori ba, înaintea lui tot omul a stat în „Habt acht!“

Cu totul altul a fost el în corespondenţele sale. În stilul sĕu numai energia espresiunilor îţi mai reamintiá soldatul, în ale formelor erá diplomat.

În conversaţiunea personală mĕ agrăiá în totdeauna numai cu numele de botez, în scrisorile sale numai rar mĕ slăbiá din „Euer Wohlgeboren!“ şi subscriá regulat „in Hochachtung ergebener“.

*

Pe cât de stricte, ba aproape dure erau manierele lui esterne în conversaţiune, pe atât de bun şi indulgent a fost el în internul sĕu.

Faţă de *toţi* el aveá manierele unui soldat, şi tot aşa pentru toţi inima unui părinte, — ba mai mult: inima unei mame.

Într'o ḑi am asistat la o întêmplare, care arată până la evidenţă această mare deosebire între omul estern şi între finea internă a generalului.

Erá în preseara pertractării prime a procesului sĕu de presă. — Eu eram la dînsul dimpreună cu unul dintre apĕrătorii sĕi, advocatul Bredicean, pe care 'l iubiá deosebit.

Deodată intră o muiere şi predând generalului un guler de aur, îi ḑice:

„Dle general, am auḑit, că sirmele astea ar fi ale Dtale. Le-am găsit, şi acum Ţi-le-am adus“.

Generalul primind pachetul, rĕspunde scurt:

— Sunt ale mele!

Nevasta stă în aşteptare.

Generalul întorcêndu-se către ea, îi ḑice:

— Ce mai vreai? Bacşiş? Dute la mumă-Ta!

— „Dle, general!“ esclamă muierea spăriată.

— Ce „Dle general!“? Gulerul acesta s'a perdut Sâmbătă şi Tu mi-l aduci astăḑi, Mercuri. Şi mai aştepţi şi bacşiş?!

„Nu aştept eu bacşiş, — respunse ea, — dar' asta una încă n'am aşteptat'o, ca în loc de „mulţam“ sĕ me înjuri, sĕ me trimiţi la mumă-mea. Eu astăḑi am auḑit, că sirmele sunt ale DTale, şi Ţi-le-am adus îndată.“ Ochii sermanei muieri erau plini de lacrimi.

Generalul se schimbă deodată. Cu zimbetul sĕu caracteristic şi cu o voce aproape emoţionată el ḑice către muiere:

„Veḑi, că nu m'ai înţeles. Tu ḑici că Te înjur, pentru-că Te am trimis la mumă-Ta. Nu ştii Tu că nici unde în lume nu vei fi la loc mai bun, ca şi la mumă-Ta.“

Şi consolând-o încă cu câte-va vorbe de glumă, i-a mulţămit şi a cinstit-o cu o sumă frumoşică.

Biata nevastă, pe cât de spăriată erá mai înainte, pe atât de fericită a părăsit chilia.

Acest guler de aur îşi are istoria sa. Generalul adecă de la pensionarea sa nu mai umblá în uniformă. Erá însĕ decis, că la pertractarea procesului sĕu sĕ se presinte „in voller Wichs“.

Pentru acest scop a avut lipsă de o uniformă nouă şi luându-i croitorul militar mĕsură, i-a predat acel guler de aur.

Bietul croitor părăsind locuinţa generalului, a fost lovit de apoplecsiă şi a rĕmas mort pe stradă. Cu această ocasiune s'a perdut gulerul de aur.

„Das ist die traurige Geschichte vom todten Schneider“, ḑiceá generalul după-ce ne povestise întêmplarea. „Der arme Teufel!“ — esclamă el terminând şi perdut în gânduri.

Cine ar fi creḑut, că preste puţin aceeaşi soarte 'l va ajunge şi pe el?

(Va urmă.)

Renunţarea. În Sofia se susţine ştirea, că *Ferdinand nu se va mai re'ntoarce la tronul bulgar. Partidul rusofil se ocupă de tot serios cu ideia, ca Ferdinand să fie despoiat de tron şi să se proclame de principe Boriş*; Rusia ar designá apoi pe membrii regenţei.

Ucigaşul. Presa din toate părţile şi diplomaţia statelor străine presintă drept autor intelectual al omorului pe principele Ferdinand şi guvernul sĕu.

Ministrul de esterne austro-ungar a plenipotenţiat pe *Neue Fr. Presse* sĕ publice următoarele:

Guvernul austro-ungar de esterne nu hesitează *a acusá pe principele Ferdinand şi pe actualul guvern bulgar* **cu complicitate în asasinarea lui Stambulov.**

Tot în acest sens scrie *Nordd. Allg.* din Berlin, *Hamb. Corr.*, *Le Temps* din Paris, etc.

Mobilisări. (Bucureşti, 19 Iuliu). *„Ecoul Moldovei“* din Iaşi, e informat, că *preste Pruth se întêmplă mari mobilisări de trupe.* Din interiorul Rusiei *sunt în marş spre Basarabia multe regimente.* Corpul de armată Kladova de pe mersul Dunărei e pus în deplin adjustament şi gata la ori-ce.

(Constantinopol, 19 Iuliu) 6000 de soldaţi stau gata de plecare şi aşteaptă numai ordinul pentru a merge în Macedonia.

Austro-Ungaria.

Comite suprem nou. Foaia oficială publică denumirea din partea monarchului a fostului vicecomite din comitatul Murĕs-Turda: *Sándor* László, de comite suprem al comitatului Tĕrnavei-Mari.

Unde e Bánffy? Am adus şi noi ştirea că ministrul president baronul *Bánffy* Dezsŏ merse la Viena de unde, după ce va fi conferat cu contele *Goluchovsky*, aveá sĕ plece la *Ischl* la audienţă. Nu s'a întêmplat însĕ astfeliu, de oarece *Bánfiy* aḑi e a casă. La *Ischl* nici n'a fost, căci după convorbirea sa cu *Goluchovsky*, inmediat s'a re'ntosa acasă, find-că acesta l'a făcut atent, că „de astădată“ nu va fí primit de monarch.

Străinătate.

Sĕrbatoarea naţională a Italiei. (Roma, 19 Iuliu.) *Corriere* aduce ştirea, că papa a emis o enciclică, în carea interḑice catolicilor italieni de a participá la serbarea ḑilei de 20 Septembre, decretată din partea camerei de sĕrbătoare naţională.

Socialistii belgiani contra regelui. (Bruxella 19 Iuliu.) În şedinţa de eri a camerei socialistii au provocat sgomotoase scene. Partidul din dreapta a respins cu indignaţiune *propunerea socialistilor, ca lista civilă sĕ se steargă din budget*, şi suma aceasta sĕ se întrebuinţeze pentru instrucţiunea „băieţilor seraci; la aceasta socialistii au început a sbierá: *»Trăiească republica!«* — Ministrul-president li-a rĕspuns cu voce agitată: *»E ne mai pomenit, că se insultă astfeliu un astfeliu de mare binefăcĕtoriu!«* — „Da, da, — rĕspund socialistii — *un binefăcĕtoriu, care capĕtă la ḑi o plată de cincispreḑece mii de franci!*

Conversiunea Sĕrbiei. (Belgrad, 19 Iuliu.) La continuarea desbaterei generale a projectului de conversiune, ministrul-president rĕspunḑĕnd la aserţiunea unui liberal, că conversiunea ar fi îndreptată contra Rusiei, declară că prin conversiune nu se urmăreşte nici un scop politic. Rusia va rĕmânĕ şi pe mai departe creditoara Sĕrbiei.

Corespondenţă.

Din jurul Oraviţei, 16 Iuliu n.

(Alegere de notariu în Ticvaniul mare.)

Brav popor! Accentuez încă odată: brav popor. E vorbă adecă de poporul din comuna primă românească din Banat, de Ticvaniul mare. Drept, că sunt şi ei espuşi multor năcazuri, şicanări, toate însĕ le suportă cu un dispreţ şi un suris pre buze: căci trecut'au doară torenturi şi mai mari asupra lor. Chiar acum sunt ei în preajma unei ḑi de mare însemnătate, în ḑiua alegerei de notariu. De substitut au acum — din graţia fibirĕului — un jidan ortodox cu numele Löbl (vulgo Lebi). E interesant a şti, că acesta cum cugetă a seduce pre inteligentul popor din Ticvaniul-mare. Am avut ocasiune a vorbí cu mai mulţi despre acest Löbl. Românii îmi spun, că el înaintea lor tare se interesează de soartea „sĕracilor martiri“, că el după ce va fi ales de notariu se va botezá, şi-şi va luá de soţiă o ţerancă română etc.

Însĕ toate sunt trecĕtoare în lume. Bucuria jidanului nu a ţinut mult, căci ca un trăsnet a apărut în comună un tiner român bine cualificat pentru acest post, carele i-a rupt toate ilusiunile. Acest tiner e spriginit din partea representanţilor — cari sunt alegĕtorii — şi e sigur, că jidanul poate merge în Galiţia. Nu pot retăciá însĕ unele îngrijiri ce i-a apucat pre unii dintrĕ conducĕtori. E vorba, că câţiva representanţi s'ar fi vîndut pre un păhar de şpir jidanului, ce eu ca corespondentul Dvoastre aşi trage la îndoială, dar' mai pre urmă se poate.

Dumneḑĕu sĕ dee, ca sĕ nu fie adevĕrat, căci altcum Ticvaniul-mare ar fí de rîs şi de batjocura tuturor oamenilor. Sperăm, că chiar şí ambistia îşi va şti chiămarea sa într'o causă atât de însemnată. Laudă merită toţi, dar' în primul loc Domnii parochi Dem. *Russu* şi Sofr. *Pascu*, cari cu un zel neobosit vigilează asupra turmei, ca nu cumva cineva sĕ pice în tentaţiune.

Revin şí la persoana Dlui Löbl. Ca om privat îl stimez, căci e om onest, amicabil, ştie perfect româneşte, — dar', durere, nu e pentru noi, căci e tăiat împrejur, şi românul ştie, că lupul îşi schimbă pĕrul, dar' năravul nu.

Corespondentul.

Belinţi, 13 Iuliu n.

(Alegerea de învĕţătoare,)

Am asistat ocasionalminte în ḑiua de ss. Apostoli Petru şi Pavel la alegerea de învĕţătoare în Belinţ. Present la alegere am vĕdut şi pe notariul comunal însoţit de şeful căii ferate (ambii străini de lege şi de neam) şi alţi oameni străini. Cu ce scop şi pentru cari interese au venit dînşii, nu ştiu, destul că din ţinuta lor am aflat oare-ce foarte bătĕtoriu la ochi pentru mine. Câţi servitori şi alţi lucrători toţi erau în partea celor străini, ear' un grup din afară venit din birt şi abia stând pe picioare însufiau celor pacinici groază cu sbierăturile lor asurḑitoare, poate pentru ca sĕ li-se împartă ceva de beut.

Dintrĕ două concurente una şi-a retras concursul, şi astfeliu comitetul parochial de acolo cu 18 contra 9 voturi a decis, ca alegerea sĕ nu se ţină. Am privit cu atenţiune şi în mod scrupulos la toate cele ce se întêmplau şi eată am aflat: că notariul comunal şi-a făcut notiţă despre toţi acei 18 membri din comitet câţi n'au voit a votá pentru alegere. Dar' suntem sub paşalicul lui Ioanovics, când astăḑi toate sunt posibile; deci lucruri tainice trebue că s'a petrecut în sufletul notariului din Belinţ, a mai sbiciuí poate pe unii şi alţii chiar pentru-că e vorba de şcoala şi de învĕţătoarea lor!!? Şi cu toate că nici condiţiunea nu s'a făcut, de oarece comitetul parochial în majoritate preponderantă de voturi a declinat de la sine actul de alegere, totuşi machinaţiunile străinilor au precumpĕnit în mod decidĕtoriu, căci părintele administrator protopresbiteral, fie cu voia, fie la un alt mandat, a proces la votul colectiv al sinodului parochial.

Într'acestea o parte considerabilă dintrĕ alegĕtori şi-a luat drumul cătră casă, dar' fiind Belinţul una dintrĕ cele mai mari comune ale noastre, totuşi au votat pentru Domnişoara *Sofia H. Florescu* 107 alegĕtori, carea apoi s'a şi proclamat de aleasă.

Domnişoara Florescu a funcţionat şi până aci în mod interimal la clasa de fete din Belinţ, se poate dară, că în urma conduitei şi prestaţiunilor avute a şi câştigat încrederea mai multora din popor, şi oare-care simpatie din partea celor străini de neamul nostru; am însĕ temerea, că până când străinii lucră pentru noi şi se îngerează din greu în afacerile poporului, care singur poartă sarcini pentru şcoala sa, până atunci dînşii nu ne voesc binele. Astăḑi o ingerinţă, mâne poate că nise va cere şcoală comunală ori de stat ş. a.

Dacă votul comitetului nu mai valorează de loc când gurile sbierătoare vin sĕ ne asurḑiască, dacă vorba e că alegerea unei învĕţătoare se poate decide şi numai în sinodul parochial, atunci pentru-ce mai sustau atari formalităţi prealabile cari, pentru-că nu se respectează în sensul adevĕrat, pot sĕ aducă oameni de comitet şi oameni cinstiţi în cumpĕnă grea?! După părerea mea, cu toate că nici în clin nici în mânecă n'am nimic cu Domnişoara aleasă, alegerea din cestiune este cu totul ilegală, şi ar trebuí ex officio sĕ fie respinsă din partea forurilor mai înalte. Căci până când alegerile astfel se fac, cel ales nu poate se întruneasćă cele prescrise de „statutul organic bisericesc.“

Docintele.

Cronică.

Timişoara, 20 Iuliu.

Fecundidate şi miserie. Ni-se scrie: În 16 l. c. n. femeia ḑileriului din comuna Rediu, Simion *Seiche*, a născut 2 copile gemene. Momentan după naştere, biata mamă a murit. Sĕrmanul ei soţ îngrigiat de soartea mituteilor şi de a sa, fiind unul din cei mai miseri în toată comuna, umblă ca esit din fire de la o femeie la alta spre a-i läptá.

O ştire tristă primim din Arad. Medicul român din *Socodor*, Dr. George *Vessa* a fost muşcat aḑi o sĕptĕmână de o muscă otrăvicioasă. Muşcătura a causat înveninare de sânge astfeliu în cât toate încercările de mântuire alor doi medici chiămaţi întru ajutoriu au fost zădarnice: Bietul medic a reposat întrĕ chinurile cele mai grozave. Fie-i ţerina uşoară. Drul Vessa erá un medic onorat în tot cercul, căci mulţi sunt aceia, cari au sĕ mulţămiască reînsănĕtosarea'lor eruditiunei şi zelului lui. Trimitem întristatei familii condolenţele noastre sincere!

Patria mântuită. Ministrul de interne a oprit întrarea în ţară a foaiei slovace: *„Duch Volnosti“*, pentru ţinuta s'a antipatriotică. Foaia apare la *Chicago* în America.

România la congresul medical. D. dr Victor Babeş, directorul institutului de bacteriologie în Bucureşti, a plecat Luni dimineaţa la *Londra* spre a luá parte la congresul medical britanic.

Din societăţi.

Adunarea generală a despărţ. XI al Asoc. trans.

— Raport special. —

Blaşiu, 15 Iuliu n.

Astăḑi, când ori-ce avênt naţional e zădărnicit de ocârmuitori, când ori-ce întrunire e împrăştiată de multe-ori cu gendarmi, când ḑi de ḑi ni-se răpeşte tot ce am avut odată, avem datorinţă cu toţii a ne grupá în jurul Asociaţiunii şi a ne pune toate puterile noastre în serviţiul măreţelor ei scopuri. Şi aceasta pentru că este singura instituţiune românească de caracter mai general ce avem noi Românii din ţĕrile coroanei Sf. Stefan, şi pentru că fiind singura ce ni-a mai rĕmas, avem datorinţă sĕ o sprijinim, sĕ n'o lăsăm sĕ fie şi ea nimicită, după cum vedem că chibzuiesc deja ceia-ce nu voiesc de cât ruina noastră naţională.

Despărţ. XI al Asociaţiunei transilvane care are onorul de a numerá întrĕ membrii sei pe preşedintele Asociaţiunei şi-a ţinut adunarea generală în comuna Cergăul mic, cam $1^1/_2$ oare de la Blaşiu.

Cu tot timpul nefavoratoriu, — plouase noaptea întreagă — totuşi numai din Blaşiu plecasĕră 10 trăsuri pline de oaspeţi.

Ajunşi în hotarul comunei Cergăul mare, Dl învĕţ. *Ban*, în fruntea alor 12 călăreţi ne întimpină salutându-ne prin o scurtă, dar' frumoasă vorbire. După rĕspunsul Dlui director al despărţ, Ioan *German*, profesor, ne puserăm din nou în mişcare, avênd în fruntea noastră pe cei 12 călăreţi ţĕrani.

În scurt sosirăm în Cergăul-mic la casele Dlui Simion *Moldovan*, unde am fost viu aclamaţi de cei ce se adunaserá deja. Aci erá şi protopretorul cercual, venit spre a fi faţă la această adunare. Amintesc, că acest domn ceruse de la comitetul despărţ. sĕ-i notifice care va fi objectul disertaţiunei cuprinse în program, alăturându-i-se deodată şi un esemplariu din statutele despărţĕmêntului. Prin cererea aceasta erá aproape sigur, că dînsul voeşte sĕ impedece ţinerea adunării. Cu toate acestea însĕ, după-ce i-s'a trimis un esemplariu din „regulamentul“ Asociaţiunii, n'a mai făcut nici un paş.

Nu preste mult preşedintele deschide adunarea, îndemnând pre cei de faţă la „studiul literaturei româneşti“ şi la învĕţarea istoriei, în cari aflăm esemple de bărbaţi, cari au lucrat cu zel pentru înaintarea şi înflorirea poporului. Avênd şi noi, poporul românesc, de a păşi pe urmele celorlalte popoare culte, trebue sĕ ne folosim de adunările libere, cari sunt associaţiuni şi cari au menirea sĕ ne cultive mintea şi înţelesul, şi sĕ ne formeze caracterul. Sĕ lucrăm cu toţii pentru promovarea Asociaţiunei noastre, căci numai ast feliu ne vom câştigá stima celorlalte naţiuni-conlocuitoare.

Canonicul *Ioan M. Moldovan*, mare proprietariu în aceasta comună, salută comitetul, care n'a pregetat a veni într'un loc ferit şi puţin accesibil cum e comuna Cergăul mic, şi doreşte, ca osteneala ce o pun spre a deschide culturii loc şi în ţinuturile cele mai lăturalnice, sĕ fie încununată cu succesul dorit.

Urmează raportul subcomitetului. Din acest raport presentat de secretariul despărţĕmêntului, Dl. *Aurel C. Domşa*, ni-s'a relavat activitatea desvoltată de subcomiîn decursul anului espirat. Activitatea aceasta a constat în incassarea taxelor de la membrii vechi şi noi, — facerea pregătirilor pentru primirea asociaţiunii în Blaşiu, înfiinţarea de agenturi în principalele comune ale despărţĕmêntului ş. a.

După aceasta se ceteşte raportul cassariului *I. Br. Hodoşiu*, din care aflăm, că despărţ. a avut anul trecut 49 membri, dintrĕ cari 2 fundatori, 2 pe vieaţă şi 45 ordinari, şi că a administrat cassei centrale a asociaţiunii suma de 311 fl. 60 cr. Mai aflăm, că a primit 470 fl. spre a-şi acoperí cheltuelile primirii asociaţiunei. Fapte foarte îmbucurătoare, cari ne dau cea mai eclatantă dovadă despre interesul ce se păstrează Asociaţiunei transilvane.

S'au ales trei comisiuni din câte 3 membri spre revederea raporturilor şi înscrierea de membri.

Dl Dr. Vas. *Hossu*, raportorul comisiunei pentru revidarea raportului subcomitetului, îşi esprimă îndestulirea asupra activităţii subcomitetului, cerênd numai, ca sĕ se continue înfiinţarea de agenturi, împreunate cu biblioteci cât de modeste. Deodată propune, ca sĕ se raporteze despre aceea, că au crescut s'au scădut numĕrul membrilor, spre a se vedè, interesul ce se manifestă faţă de Assóciaţiune, — apoi ca convocările la adunarea despărţĕmêntului sĕ se facă prin anunţuri trimise în toate comunele aparţinĕtoare despărţĕmêntului, — şi în sfirşit cu ocasiunea adunărilor generale sĕ se conferească şi premii. Propunerile acestea ţintind la promovarea scopurilor asociaţiunii, au fost primite de adunare.

Raportorul comisiunei a doua, esmise pentru revidarea raţiocinilor cassariului, George *Bărbat*, comunică, că a aflat toate în ordine.

Dl David *Radeşiu*, în numele comisiunii atreia, raportează, că s'au înscris de membri noi: Ioan *Istade*, econom, membru pre vieaţă cu 100 fl., apoi Dnii Vas. *Szmigelski*, preot în Valea Sasului, Danilel *Gabor*, inginer în Blaşiu, Iosif *Popescu*, adj. notar. în Cenade şi Ioan *Pinca*, econom în Cergăul mare, fiecare cu câte 5 fl., ca membri ordinari şi mulţi alţi membrii ajutători cu câte 2 fl. şi 1 fl.

După raportele acestea luate spre ştiinţă de adunare, se ceteşte prin secretariul despărţĕmêntului disertaţiunea: *despre organisarea, lucrarea şi conducerea unei moşii comassate*, de prof. Ioan F. *Negruţiu*, care de şi bolnav la Carlsbad, totuşi a ţinut sĕ pregătească disertaţiunea aceasta aşa de instructivă pentru poporul ţeran. Prelecţiunea aceasta concipiată în termini poporali, a fost ascultată cu interes de publicul present, care la urmă a dorit sănĕtate autorului

Ca loc al ţinerii viitoarei adunări generale se alege fruntaşa comună românească *Mihalţ*.

În sfirşit prof. Alexiu *Viciu* dărueşte mai multe cărţi spre a se împărţí pruncilor şcolari, cum şi 1 es. din *„Economia rurală“* spre a se dá unui econom din comună. De asemenea cei presenţi cumpĕră un însĕmnat numĕr din broşura *„Higiena copilului“*, pre care apoi lasă sĕ se împărţească între ştiutorii de carte din ambele Cergaue. Prof. Dr. *Marcu* mai propune, ca în Blaşiu, în centrul despărţ. sĕ se facă o bibliotecă centrală, din care sĕ se deie cărţi de cetit prin comune.

După acestea şedinţa se ridică şi toţi se întrunesc la un banchet oferit celor de faţă prin canonicul Ioan M. Moldovan şi fratele seu Sim. Moldovan.

Primul toast a fost ridicat de cătră canon. I. M. Moldovan, pentru directorul despărţ. Ioan German. Acesta mulţămind închină pentru preşedintele asociaţiunii I. M. Moldovan, care e un bărbat dintrĕ cei mai vrednici, ce lucră cu toată abnegaţiunea pentru biserica şi neamul sĕu.

Au mai vorbit profes. *Viciu*, *Uilăcan*, Dr. *Hossu*, secret. Dr. *Bunea*, direct. *Muntean*, viceprot. *Bărbat*, ş. a.

După masa bogată, la care s'au întrunit la 80 persoane, a urmat joc, care *con amore* a ţinut până la oarele 4 dimin. Însĕmnací dintrĕ damele cari au luat parte la această petrecere, pre Dnele: Amalia N. Moldovan, Valeria Uilăcan, Amalia Papiu, Livia Domşa, Amalia I. Moldovan, Rosa Furca (Blaşiu), Eugenia Popa (Cergăul mare), Ana Moldovan (Cergăul mic), Moldovan (Veza), Puian (Lupu), Istade (Cenade), apoi Dşoarele: Uilăcan, surorile Moldovan (Blaşiu), surorile Bran (Sâncel), surorile Moldovan (Cergăul mic), Eva Bărbat (Blaşiu), surorile Domşa (Şeica mare), surorile Puian (Lupu) şi altele, cari ne scapă din minte.

Tĕrnăveanul.

Convocare. În conformitate cu §. 3 din „Regulamentul“ pentru reuniuni şi conferinţe învĕţătoreşti, şi a decisiunei ultimei întruniri generale de despărţĕmênt, — conchiămăm prin aceasta adunarea generală a *reuniunei învĕţătorilor confes. gr. or. rom.* din despărţĕmêntul B. Comloş, diecesa Aradului, ce se va ţinè la 15/27 şi 16/28 August a. c. în Ecica-rom. după următoriul program:

1. Asistare la serviciul divin, împreunat cu învocarea Duchului sânt. După aceea membrii reuniunei se vor aduná în localitatea şcoalei, destinată pentru şedinţă.
2. Deschiderea adunării.
3. Constatarea numĕrului membrilor presenţi.
4. Se va cetí: a) raportul general al biroului despre activitatea sa desvoltată în decursul anului 1894/5; b) raportul cassariului; c) raportul bibliotecariului.
5. Alegerea comisiunilor pentru censurarea rapoartelor şi a unei comisiuni pentru încassarea taxelor restante şi curente.
6. Cetirea disertaţiunilor ce eventual se vor insinuá.
7. Referada comisiunilor.
8. Prelegere practică din învĕţămêntul intuitiv, pentru an. al II-lea de şcoală, predată de înv. Stefan Gavrilă.
9. Dl înv. R. Roman va propune limba maghiară, dimpreună şi în asemĕnare cu limba maternă.
10. Dnul învĕţători: Iosit Anuica, va propune geografia; ear' V. Ghilăzan din constituţiă.
11. Reflecsiuni critice din punct de vedere didactic şi metodic asupra propunerilor.
12. Propuneri diverse.
13. Defigerea locului şi timpului pentru proxima adunare.
14. Alegerea unei comisiuni pentru verificarea protocolului.
15. Încheiarea adunării.

Din şedinţa biroului reun. învĕţ. rom. gr. or. din despărţĕmêntul B.-Comloş, ţinută în Toracul-mare la 2 Iuliu v. a. c.

P. Avrămuţiu, v.-preş. reun. — *Valeriu Ghilăzanu,* not. I.

Avis. Despărţĕmêntul XVI. „Selagian Chioran“ al *„Associaţiunei Transilvane pentru lit. română şi cult. pop. român“* îşi va ţinè adunarea sa generală în 11 August n. în Şimleul-Silvaniei, la care a participá cu onoare sunt învitaţi membrii fundatori, ordinari şi ajutători ai „Associaţiunei“, pre cum şi toţi aderenţii culturei naţionale române.

Şimleul-Silvaniei, 15 Iuliu 1895.

Alimpiu Barboloviciu.
vcariu for. şi directorul desp. XVI.

Avis. Din cause neprevĕdute *adunarea generală a Reuniunei femeilor române selăgene* convocată pe *6 August n.* în Şimlĕul-Silvaniei, *se amână pe 11 August n.* Tot atunci se va ţinè şi espoziţia de lucruri de mână femeeşti. Şimlĕu, 15 Iuliu, 1895. *Clara Maniu n. Coroian*, presidentă. *Cosma*, secretariu.

Literatură, artă şi ştiinţă.

Musica la cei vechi.

Prin Musică înţelegem arta care prin combinarea sunetelor caută sĕ ne emoţioneze. Elementele musicei se află în tot ce ne încunjură: în cântecul paserilor, în strigătul animalelor, în natură când fâşâitul frunzelor ne încântă urechia, sau când uraganul distrugênd totul în trecerea sa, arată prin teribilele lui accente „Pe acela care se joacă cu furtuna şi dirigează fulgerul.“

Cei vechi dedeau cuvêntului musică un sens cu mult mai întins de cât celui ce a remăs astădi: sub acest nume ei înţelegeau nu numai dansul, gestul, poesia, dar' chiar arta oratorică; mai erá pentru ei unitatea tuturor raporturilor, ştiinţelor, armonia fenomenelor, ordinea în fine. „A vorbí şi a cântá, după Strabo erau altă-dată acelaşi lucru.“ Jean J. Rousseau dice, că musica este arta de a combiná sunetele într'un mod plăcut audului; cu asta mărgineşte acţiunea acestei arte numai la o sensaţie fisică, lăsând la o parte pe cea morală. Plato în republica sa nu permite nici o musică cu tonuri afemeiate ca a Lidienilor; Lacedemonienii escludeau din musica lor toate instrumentele compuse, cari puteau slăbí inimile; armonia n'are alt scop, după ei, de cât, de a linguşí urechia, a distrage pe cei slabi şi leneşi, deci ea e puţin deamnă de o republică bine condusă.

Musica este arta de a deşteptá în fundul sufletului un anumit numĕr de simţeminte simple, prin nişte sunete combinate. Sunetul este tot ce poate fí mai profund şi mai vag, de acolo caracterul esenţial al musicei: Universalitatea ei, cu atât mai mult, cu cât nu e în contra nici unei din formele de guvernament şi nu depinde de civilisaţie.

La început musica erá unită cu poesia, dar' în urmă s'a despărţit, pentru a se putè desvoltá, şi este singura artă, al cărei viitoriu este mai asigurat, căci, pe de o parte nu poate ofensá pe nimeni, ear' pe de altă parte progresul ştudiilor matematice, departe de a distruge desvoltarea ei, din contră, pare sub un anumit raport a o favorisá.

E mai verosimil, că musica vocală sĕ se fi născut şi desvoltat înaintea celei instrumentale, chiar dacă cei vechi ar fi avut numai musica instrumentală.

Egiptenii aveau cântări consacrate diferitelor lucrări, dar' destinate a regulá mişcarea prin ritm; însĕ aceste cântări păreau a fí străine poesiei. Nici Arabii, nici Grecii nu fac menţiune de poeţii şi cântecele acestui popor. Se dice, că Moise şi Pitagora luară de la Egipteni primele cunoştinţe musicale. Grecul Apollodor atribue lui Hermes Trismegistul, secretariul lui Ostrés (Noe ?) invenţiunea lyrei (testudo), imitaţie după o broască ţestoasă, care fiind uscată de soare pe malul Nilului, şi ale cărei ruine întinse produceau sunetele într'un mod natural. După abatele Roussier, care a scris despre musica egipteană, ei găsiau un anumit raport întrĕ sunetele gamei lor, ordinul planetelor, dilelor sĕptĕmânei şi oarelor dilei. Hierodhanta erau nişte jocuri cari esprimau într'un mod simbolic resoluţiunile artelor şi ordinul aparent al universului.

Ca instrumente întrebuinţate erau: Lyra, Harpa, Sistra şi altele.

La Greci poesia şi musica fură cufundate la origine. Ritmul guverná despotic melodia, şi invenţia unui metru poetic făceá sĕ se nască un nou fel de musică. Se aflau cântece pentru diferitele meserii, etăţi, situaţiuni ale vieţii etc. Sistemul musical al grecilor se compuneá din 4 sunete consecutive, legate întrĕ ele, urmând un anumit ordin de intervale, determinate prin teoria lor, care admiteá şi sferturi de ton. Erau 5 metode principale: Dorian, Lidian, Phrigian, Ionian şi Eolian. Dorianul erá cel mai grav, Frigianul de mijloc, ear' Lidianul cel mai ascuţit şi uşor.

Frigianul Hyagnis, inventând flautul, făcù sĕ se audă prima armonie frigiană, şi alte acorduri consacrate lui Bachus, Pan, etc. Orfeu făceá sĕ se oprească rîurile, vênturile sĕ stee, fiarele sĕlbatice sĕ vina la el, numai prin acordurile scoase de el. El a mai adăogat 3 coarde lyrei. Terpandru, adăogă alte 3 coarde lyrei şi făcù un cântec pentru masă, intitulat Scolia - Pindar, compuse cântece pentru coruri. Un alt instrument este Ghitara, care erá întrebuinţată în timpul rĕpaosului.

Melodiile se transmiteau numai prin tradiţiune până la Terpandru, care inventă un feliu de notaţie a sunetelor aplicând literile alfabetului.

Asupra invenţiunei instrumentelor în Grecia, nu se ştie nimic cu siguranţă.

Nu esistă de cât 4 specimene din vechia musică greacă, şi acestea sunt imne pentru dei.

Plutarch citează ca musicanţi celebri pe: Phryniu din Mitjlene, care mai adăogă 2 coarde citherei, căci n'aveá de cât 7; Timotheu din Milet, care mai adaogă 2 sau 4 chitherei; Timotheu din Teba, flautist celebru; Aerchiloch şi în fine Aristoxene, care luá ca criteriu al musicei urechia, şi nu admiteá calculele matematice ale Pitagoricianilor.

Homer atribuiá încetarea unei boale molipsitoare (holera) puterei musicei.

(Rom. Mus.) *N. Gr. Cartianu.*

Posta Redacţiunei.

Dlui V. P. în Chernecea. Numitele foi nu ne vin la redacţie, deci nu putem serví. Ne pare rĕu.

Dlui I. M. R. în Balatonfürdő. „Meditările“ se vor publicá. Te rugăm continuá.

S'a tipărit în tipografia Heinrich Uhrmann în Timişoara.